

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา¹

นฤสรณ์ ไทรแก้ว²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา แนวคิด ทฤษฎีของหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับอายุความ ทั้งในกรณีที่กำหนดอายุความ ไม่กำหนดอายุความ และการหยุดนับอายุความชั่วคราวหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ก็เพื่อมุ่งเน้นให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดที่หลบหนีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีและลงโทษตามกฎหมาย เพราะบุคคลเหล่านี้อาจใช้ช่องว่างของกฎหมายเป็นช่องทางในการหลีกเลี่ยงหรือหลบหนีเพื่อประโยชน์ของตน ซึ่งเห็นได้ว่ามีประเด็นปัญหาที่ต้องทำการศึกษาดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้มีการกำหนดอายุความในคดีอาญาไว้ ไม่ว่าจะเป็นอายุความในการฟ้องคดี อายุความล่วงเลยการลงโทษ ว่าหากไม่ได้ตัวผู้ต้องหามาฟ้องคดีในเวลาที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ หรือไม่ได้ตัวผู้ต้องหาไปฝากขังให้ลงโทษมารับโทษในเวลาที่ถูกกฎหมายกำหนด คดีก็จะพ้นอายุความ อันจะทำให้รัฐหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีหรือหมดอำนาจที่จะบังคับโทษกับผู้ต้องหาได้อีก ซึ่งในคดีบางประเภทเป็นคดีร้ายแรงกระทบกระเทือนต่อสังคม ประชาชนและเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศ เมื่อกฎหมายกำหนดอายุความไว้ จะทำให้เกิดปัญหาในการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยอาจเกิดจากศักยภาพในการทำงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้เพียงพอต่อคดี หรือ ตัวผู้กระทำความผิดที่มีศักยภาพและความสามารถในการหลบหนีอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวหลบหนีไปจนคดีขาดอายุความ ทำให้บุคคลในสังคมตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีได้ ทั้งเกิดความหวาดกลัวต่อการใช้ชีวิตในสังคมและไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม อันจะทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือรองศาสตราจารย์ เรืองยศ แสนภักดี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศิริสมบุญเวช และ รองศาสตราจารย์ ดร. รติชัย รอดทอง

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนกลาง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาการนับอายุความในการฟ้องคดีอาญา เมื่อกฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้ในมาตรา 95 การนับอายุความตามมาตรา 95 วรรคหนึ่งนั้น จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่กระทำความผิด โดยอายุความจะนับต่อไปเรื่อย ๆ และจะหยุดนับอย่างเด็ดขาดเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาล และในมาตรา 95 วรรคสอง เป็นกรณีที่ศาลได้ตัวจำเลยมาแล้วยังพิจารณาคดีไม่เสร็จและต่อมาจำเลยถูกปล่อยตัวชั่วคราวและหลบหนีไปในระหว่างการพิจารณาคดี อายุความก็จะเริ่มนับใหม่นับแต่วันที่หลบหนี และเมื่อกฎหมายได้กำหนดอายุความในการดำเนินคดีอาญาไว้ไม่ว่าจะก่อนฟ้องคดีหรือหลังฟ้องคดีกรณีที่จำเลยหลบหนี การดำเนินคดีดังกล่าวก็ต้องอยู่ในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ เพราะหากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้คดีขาดอายุความ เป็นผลให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้อีก เพราะเมื่อคดีขาดอายุความแล้ว จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) และแม้คู่ความไม่กล่าวอ้างเหตุผลดังกล่าว ศาลสามารถยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ เพราะเรื่องอายุความในคดีอาญานั้น เป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย จึงทำให้เกิดปัญหาว่าถ้าผู้กระทำความผิดที่มีศักยภาพหรือความสามารถในการหลบหนีอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าว หลบหนีไปจนพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เพื่อรอให้คดีขาดอายุความแล้วค่อยกลับมา จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สำนึกผิดในการกระทำของตน ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและอาจกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้

ประเด็นปัญหาที่สาม ปัญหาการนับอายุความในคดีอาญาเกี่ยวกับการลงโทษ เมื่อกฎหมายกำหนดอายุความในการลงโทษ ไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ที่บัญญัติว่า “เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นจะยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษจะลงโทษผู้นั้นมิได้...” จะเห็นได้ว่าเมื่อกฎหมายได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการติดตามนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษตามกฎหมาย แต่หากผู้กระทำความผิดอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวหลบหนีไปจนล่วงเลยกำหนดเวลาที่กำหนดไว้แล้ว รัฐก็จะไม่สามารถนำตัวผู้นั้นมาลงโทษได้ เพราะถือเป็นอันล่วงเลยระยะเวลาในการบังคับ และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีไปอาศัยอยู่ต่างประเทศทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยากลำบากในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ แม้ในรัฐจะมีกฎหมายว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นเครื่องมือในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษก็ตาม แต่กระบวนการในการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดนเป็นกระบวนการที่มีซับซ้อนและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนาน ซึ่งก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คดีขาดอายุความได้เช่นกัน ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษในการกระทำที่ตนได้ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกับผู้อื่น ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่นอกจากจะเพื่อแก้แค้นทดแทนแล้วยังเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับใจสำนึกผิดและกลับคืนสู่สังคมได้โดยปกติและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

ประเด็นปัญหาที่สี่ ปัญหาการกำหนดอายุความในการร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้ ในคดีความผิดอันยอมความได้นั้น กฎหมายได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ไว้ในมาตรา 96 โดยกำหนดให้ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งถ้าหากผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในกำหนดเวลานั้นแล้ว คดีก็จะเป็นอันขาดอายุความร้องทุกข์ ทำให้สิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดสิ้นสุดลง คือ ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ แม้ว่าอายุความในการฟ้องร้องในความผิดฐานนั้นตามมาตรา 95 จะยังไม่ขาดอายุความก็ตาม และหากผู้เสียหายจะฟ้องคดีด้วยตนเองก็ต้องดำเนินการภายในระยะเวลาดังกล่าวเช่นกัน เห็นได้ว่าอายุความในการร้องทุกข์นั้นสั้นเกินไป เพราะในแง่ของผู้เสียหายอาจจะดำเนินการดังกล่าวไม่ทัน เพราะอาจต้องใช้เวลาในการคิด ตัดสินใจ หรือรวบรวมหลักฐาน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิที่จะฟ้องหรือดำเนินคดีของผู้เสียหายได้

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดอายุความในคดีอาญา พบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ ควรให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับอายุความ โดยกำหนดให้คดีอาญาที่ร้ายแรงไม่มีอายุความและขยายอายุความในการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้ก็เพื่อให้การบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญามีประสิทธิภาพมากขึ้นและยังเป็นการแก้ไขปัญหาผู้กระทำความผิดที่หลบหนีให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อดำเนินคดีและรับโทษตามกฎหมาย

ดังนั้นจึงเห็นควรยกเลิกความในมาตรา 95 วรรคหนึ่งเดิม และใช้ความต่อไปนี้แทน

“ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนด ดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ เว้นแต่ความผิดที่ต้องระวางโทษ ประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี มิให้อยู่ในบังคับของอายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือ ต้องระวางโทษอย่างอื่น”

2. ปัญหาการนับอายุความในการฟ้องคดีอาญา พบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ ควรนำหลักเรื่องการหยุดนับอายุความชั่วคราว หรือ อายุความสะดุดหยุดอยู่มาใช้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมก่อนฟ้องคดีและในระหว่างพิจารณาคดี ทั้งนี้ก็เพื่อจะสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่หลบหนีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้และยังเป็นการเยียวยาผู้เสียหาย แม้ว่าเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตาม

ดังนั้นจึงเห็นควรยกเลิกความในมาตรา 95 วรรคสองเดิม และใช้ความต่อไปนี้แทน

“ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลก็ดี หรือถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว แต่ผู้กระทำความผิดหลบหนีก็ดี มิให้นับระยะเวลาในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีมารวมเป็นส่วนหนึ่งของอายุความ”

3. ปัญหาการนับอายุความในคดีอาญาเกี่ยวกับการลงโทษ พบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ ควรไม่กำหนดอายุความในการบังคับโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อจะทำให้รัฐสามารถติดตามเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เสมอไม่ว่าระยะเวลาล่วงเลยไปนานสักเพียงใดก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขฟื้นฟูและกลับใจไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีกในภายหน้า

ดังนั้นจึงเห็นควรยกเลิกความในมาตรา 98 และใช้ความต่อไปนี้เป็นแทน

“เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมิได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วน โดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมิได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มีคำพิพากษา ถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี มิให้มีอายุความ”

4. ปัญหาการกำหนดอายุความในการร้องทุกข์ในความผิดอันยอมความได้ พบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ ควรขยายอายุความในการร้องทุกข์ให้ยาวขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับอายุความละเมิดในทางแพ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เสียหายมีระยะเวลาเพียงพอในการรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญเกี่ยวข้องกับคดีไปใช้สิทธิในการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพื่อที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด อีกทั้งเป็นการเยียวยาผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรมภายใต้หลักกฎหมายที่กำหนดขึ้น

ดังนั้นจึงเห็นควรแก้ไขข้อความในมาตรา 96 เป็นดังนี้

“มาตรา 96 ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่อยู่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ”

จากสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะที่ได้กล่าวมานี้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญา ที่ผู้กระทำความผิดอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวเป็นช่องทางในการหลบหนีเพื่อที่ตนจะไม่ต้องถูกดำเนินคดีและรับโทษตามกฎหมาย และในคดีความผิดอันยอมความได้อายุความในการร้องทุกข์นั้นสั้นเกินไป อาจกระทบสิทธิของผู้เสียหายที่จะร้องทุกข์หรือฟ้องคดีเองได้ ในฐานะนักกฎหมายจึงต้องเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานี้ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้รัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมาดำเนินคดีและลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งยังทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับอายุความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จักรรินทร์ อิ่มเจริญ. “ปัญหาการบังคับใช้มาตรา 74/1 พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

ยุวันดา สว่างศรี. “การหยุคนับระยะเวลาอายุความ: ศึกษากรณีจากการหลบหนีกระบวน การยุติธรรม.”
วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.